

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

ARC ./ riksåklagaren ang. mord m.m.

(Svea hovrätts dom den 7 mars 2019 i mål nr B 7958-18)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att inkomma med svarsskrivelse.

Jag vill anföra följande i frågan om prövningstillstånd.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och anser att det inte finns skäl för prövningstillstånd.

Bakgrund

Åtalet

ARC åtalades för två fall av mord.

Åtalspunkten 1

ARC har den 14 november 2017 i ett förråd på --- i Upplands Väsby uppsåtligen berövat AV livet genom att med skjutvapen avlossa ett flertal skott mot AV. Tre av skotten har träffat AV, ett i bakhuvudet/nackens vänstra sida och två i bröststryggen. AV har avlidit till följd av skottskadorna och då främst de omfattande skadorna på bröstkorgens inre organ med åtföljande inre förblödning.

Åtalspunkten 2

ARC har den 14 november 2017 i en villa på --- i Upplands Väsby uppsåtligen berövat EB livet genom att med skjutvapen avlossa ett flertal skott mot EB. Tre eller fyra av skotten har träffat EB, ett i vänstra inre ögonvrån, ett bakom vänster öra, ett på vänster sida av halsen samt ett har gått rakt genom vänstra överarmen. EB har avlidit till följd av skottskadorna i huvudet.

Tingsrättens dom

ARC förnekade gärningarna.

Åklagaren åberopade omfattande muntlig och skriftlig bevisning. ARC åberopade såväl muntlig som skriftlig bevisning.

Tingsrätten fann att den bevisning som åberopats till stöd för åtalet sammantaget inte kunde anses så stark och robust att det kan anses vara ställt bortom rimligt tvivel att det var ARC som dödat AV och EB. Tingsrätten framhöll att inte något av de bevisfakta som åberopats i målet medgav någon säker slutsats i frågan om det är ARC som dödat AV och/eller EB. Inte heller en sammantagen bedömning av all den bevisning som åberopats till stöd för åtalet medgav enligt tingsrätten en sådan slutsats.

Tingsrätten ogillade åtalen för mord.

Hovrättens dom

Åklagaren överklagade tingsrättens dom till hovrätten och yrkade att ARC skulle dömas för mord i enlighet med åtalet och att påföljden skulle bestämmas till fängelse på livstid.

Samma bevisning som i hovrätten åberopades. Vidare åberopade åklagaren viss ny muntlig och skriftlig bevisning.

Beträffande åtalspunkten 1 fann hovrätten vid en sammanvägd bedömning och analys av den bevisning som åberopats till stöd för åtalet att den hade sådan styrka att det är ställt bortom rimligt tvivel att ARC tagit livet av AV på det sätt som påstås. Vad försvaret anfört om att de varit bästa vänner och att det därför inte funnits något motiv förändrade inte den bedömningen. Inte heller vad ARC i övrigt anfört eller åberopat som bevisning motbevisar eller förringar, enligt hovrätten, styrkan av det stöd åklagarens bevisning ger åt åtalet. Det har, enligt hovrätten, inte framkommit några omständigheter som gör att gärningen är att anse som mindre grov och hovrätten fann därför att gärningen skulle rubriceras som mord.

När det gäller åtalspunkten 2 fann hovrätten att den utredning åklagaren presenterat haft sådan styrka att det är ställt utom rimligt tvivel att ARC även skjutit EB. Hovrätten fann vidare att vad ARC anfört eller åberopat som bevisning inte heller i detta fall motbevisar eller förringar styrkan av det stöd åklagarens bevisning ger åt åtalet. Enligt hovrätten har inte heller vad avser EB framkommit några omständigheter som gör att gärningen är att anse som mindre grov och att gärningen därför ska rubriceras som mord.

Hovrätten ändrade tingsrättens dom i fråga om ansvar på så sätt att hovrätten dömde ARC för mord vid två tillfällen till fängelse på livstid.

Överklagandet

ARC har överklagat hovrättens dom och yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, frikänner honom från ansvar för två fall av mord.

ARC har till grund för sitt överklagande anfört bl.a. följande. Hovrättens bevisbedömning avseende vittnet TP är inte objektiv och hovrätten har inte värderat utsagan omsorgsfullt. Att ett vittne som i så stor utsträckning som TP lämnat oriktiga uppgifter, orimliga uppgifter och motstridiga uppgifter i helt avgörande delar av utredningen bedöms som tillförlitlig och trovärdig i sina uppgifter strider mot rätten till en rättvis rättegång (principen om parternas likställighet) enligt art. 6.1 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna eftersom konsekvensen av hovrättens rättstillämpning blir att ett åklagarvittne åtnjuter en särställning i jämförelse med andra vittnen.

ARC har som skäl för prövningstillstånd anfört. Det vore av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen anger principer för hantering av vittnesmål som är behäftade med i överklagandet beskrivna brister. Högsta domstolen har inte tidigare prövat ett liknande fall. I detta fall har också tingsrätten och hovrätten på samma bevismaterial gjort helt olika bedömningar avseende tillförlitligheten i TPs berättelse. Andra domstolars bedömningar står i strid med hovrättens bedömning i detta fall (se Hovrätten för Västra Sveriges dom den 29 december 2016 i mål B 4620-16). Det finns också synnerliga skäl att meddela prövningstillstånd då hovrättens domslut är uppenbart felaktigt. Hovrättens avgörande avviker från rättstillämpningen som kommit till uttryck i flera avgöranden från Högsta domstolen avseende utsagors trovärdighet och tillförlitlighet.

Grunderna för min inställning i frågan om prövningstillstånd

Prejudikatdispens

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger m.fl., Rättegångsbalken, s. 54:26).

Målet gäller framför allt bevisfrågor. Enligt 35 kap. 1 § rättegångsbalken ska rätten avgöra vad som är bevisat i målet efter en samvetsgrann prövning av allt som har förekommit. Utgångspunkten är att det råder fri bevisföring och fri bevisprövning. Beviskravet i brottmål brukar anges som att det för en fällande

dom erfordras att det är ställt utom rimligt tvivel att den misstänkte har begått brottet.

Beviskravet i brottmål samt den fria bevisföringen och den fria bevisprövningen innebär att bevisfrågor generellt sett inte är lämpade för en prövning av Högsta domstolen eftersom risken är stor att prövningen skulle få begränsad betydelse utanför det aktuella målet. Detta hindrar emellertid inte att det i vissa situationer kan finnas skäl för Högsta domstolen att pröva frågor om bevisvärdering. För detta krävs att det rör sig om en ofta förekommande, mer eller mindre renodlad, typsituation som lämpar sig för vägledande uttalanden av Högsta domstolen. Det är angeläget att Högsta domstolen någorlunda återkommande uttalar sig om kraven på den bevisning som ska vara tillräcklig för en fällande dom. Bevisfrågor förekommer ständigt i domstolarna och har naturligtvis även stor betydelse för hur en förundersökning ska bedrivas.

Högsta domstolen har i flera rättsfall uttalat sig om bevisvärdering i brottmål (se t.ex. NJA 1986 s. 821, NJA 1991 s. 56, NJA 2009 s. 447 I och II, NJA 2010 s. 671, NJA 2015 s. 702 och NJA 2017 s. 316 I och II).

I bl.a. NJA 2015 s. 702 p. 20 "balkongmålet" framhåller Högsta domstolen att endast rationella skäl får inverka på bedömningen av bevisningen och att analysen av bevisen ska vara objektivt grundad och utföras strukturerat. Vidare betonas att domstolens överväganden och slutsatser ska redovisas i domskälen på ett sätt som gör det möjligt för läsaren av domen att följa hur prövningen har genomförts.

I NJA 2010 s. 671 har Högsta domstolen angett ett antal kriterier som kan vara behjälpliga vid bedömningen av bevispersoners utsagor. Kriterierna har varit föremål för sakkunnig analys som tagit sin utgångspunkt i tillgänglig forskning på området (se NJA 2017 s. 361 I p. 10). I ett tillägg till domen utvecklar justitierådet Lambertz ytterligare hur värdering av utsagor bör ske.

Min bedömning

Hovrätten anger i domen att flera av vittnena varit ovilliga att bli inblandade i polisens utredning och gett intryck av att inte vilja prata med polisen, vilket innebär att deras uppgifter kan vara svårare att bevisvärdera. Enligt hovrätten innebär detta dock inte att deras uppgifter generellt ska tillmätas ett lägre bevisvärde. Hovrätten anmärker också att i den mån förhörs personer ändrat sina uppgifter får deras berättelser värderas i ljuset av vad de angett som förklaringar till de olika uppgifterna och vilken betydelse de olika uppgifterna kan ha för bedömningen av åtalet. Hovrätten anger i domen att även med beaktande av den försiktighet som måste iaktas vid bedömningen av TPs uppgifter framstår de förklaringar som TP lämnat till att han initialt lämnat felaktiga uppgifter samt undanhållit vissa uppgifter för polisen som rimliga och godtagbara. Hovrätten konstaterar också att såväl TP som ett annat vittne redan

från början uppgett att den som skjutit skulle vara en A boendes i Runby. Hovrätten bedömer att TP är trovärdig och tillförlitlig i sina uppgifter om vem som skjutit AV. Hovrätten framhåller också att hans uppgifter får ett starkt stöd av två andra vittnens uppgifter.

Hovrätten har redogjort för sina överväganden och slutsatser när det gäller värderingen av den åberopade bevisningen, och i synnerhet när det gäller värderingen av vittnet TPs utsaga, på ett sätt som innebär att det går att följa och förstå domstolens prövning. Enligt min bedömning avviker hovrättens bevisvärdering i målet inte från de riktlinjer som Högsta domstolen lagt fast.

Jag kan inte se att Högsta domstolen, genom en prövning av detta mål, skulle kunna göra några uttalanden som tillför något utöver det som Högsta domstolen redan tidigare har gett uttryck för när det gäller värdering av vittnesutsagor. Målet innehåller inte heller i övrigt några nya aspekter eller frågeställningar av generell räckvidd.

Mot denna bakgrund anser jag att det inte vore av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar överklagandet.

Extraordinär dispens

Prövningstillstånd får enligt 54 kap. 10 § första stycket 2 rättegångsbalken meddelas också om det finns synnerliga skäl för en sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

Enligt 58 kap. 2 § 5 rättegångsbalken får resning beviljas till förmån för den tilltalade, bl.a., om den rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

Kravet på uppenbarhet har uttryckts så att tillämpningen ska framstå som klart och oemotsägligt oriktig (se NJA II 1940 s. 172 och NJA 2014 s. 63).

Den aktuella bestämmelsen tar sikte på rättstillämpning och inte på bevisvärdering (se Lars Welamson och Johan Munck, Processen i hovrätt och Högsta domstolen, Rättegång VI, 5 uppl. s. 209 f. samt Peter Fitger m.fl. a.a. s. 35:30 a). Inte heller utgör en uppenbar avvikelse från en av Högsta domstolen fastlagt praxis i och för sig resningsgrund (Welamson och Munck, a.a. s. 211). En sådan avvikelse kan dock vid tillämpning av rekvisitet ”synnerliga skäl” enligt 54 kap. 10 § första stycket 2 rättegångsbalken jämföras med fall av ”uppenbart lagstridig rättstillämpning” (Welamson och Munck, a.a. s. 211 och prop. 1971:45 s. 91).

Min bedömning

I ärendet har samråd skett med kammaråklagaren Jenny Karlsson som var åklagare i målet vid tingsrätten och i hovrätten.

Enligt min uppfattning finns inget som talar för att hovrättens rättstillämpning i detta fall uppenbart skulle strida mot lag, lagtolkning eller fast praxis.

Inte heller bör enligt min bedömning resning kunna aktualiseras på någon annan grund.

Min slutsats är att det inte finns något skäl att meddela extraordinär dispens i detta mål.

Sammanfattningsvis avstyrker jag prövningstillstånd.

Bevisuppgift

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Katarina Johansson Welin

Hedvig Trost

Kopia till:

Kammaråklagaren Jenny Karlsson
Norrorts åklagarkammare i Stockholm (AM-147359-17)
Utvecklingscentrum Malmö